

Mariagrius og Brunellus

Et nyfundet latinsk digt

Af Urban Schrøder

Får man en gammel bog i hånden, lønner det sig ofte at rette opmærksomheden ikke kun mod den trykte text, men også mod de håndskrevne notater og kortere texter, som en tidligere ejer ofte har tilføjet på ledige steder. Thi her kan såre interessante ting være skrevet, som ikke kendtes før. Ja, man kan være heldig at finde digteriske eller andre frembringelser af en mand, hvis forfatterskab ellers mentes at være kendt fuldt ud.

Således gik det ved gennemsynet af en svær foliant fra det 16. århundrede,¹ indeholdende fire skrifter fra reformationstiden; en foliant i et smukt dekoreret, endnu velbevaret bind, på hvis forside bogens ejermands navn står trykt: »ANDREAS : JOHANNIS : MARIA GRIVS« sammen med årstallet »ANNO 1571«, og af hvis enkeltskrifter de to bærer ejermandens egenhændige navnetræk foruden, at der bogen igennem træffes flere notater og tilskrifter. Blandt disse sidste finder vi på hele den første hvide side efter den trykte text et tyve liniers latinsk digt, skrevet af samme hånd som de øvrige tilskrifter. Og vor opmærksomhed vækkes, når vi opdager, at dette digt er et hidtil ukendt arbejde af sin forfatter. Men før vi undersøger digtet, skal vi møde digteren.

*Anders Jensen Mariager*² var søn af Jens Nielsen,³ som var præst til Durup og Stenild sogne i Himmerland – for øvrigt selv indfødt himmerlænding, født i Fjelsø nær Aalestrup – og døde 1577. Dag og år for sønnens fødsel kender vi ikke. Men han er uden tvivl født i Durup præstegård om ved år 1540.⁴ Og at han har fået sin første Lærdom i Mariager latinskole,⁵ tør vi slutte af hans tilnavn.⁶ Antageligt har han studeret i København. Noget ophold ved et udenlandsk universitet tyder intet på; og da han 1580 udgav sine tolv prædikener over Fader-vor,⁷ var dette skrift forsynet med en fortale af Sjællands biskop Poul Madsen samt med æresdigte af professorerne Anders Lauridsen og Iver Bertelsen og af sognepræsten ved Vor Frue Kirke Rasmus Katholm – mænd, der alle havde været universitetslærere i 1560'erne, det tiår, der må have været Mariagers studietid, og i hvilket han må være kommet i et nært forhold til disse mænd. Ifølge nogle linier i det latinske lykønskingsdigt, som hans skolekammerat, den senere rektor ved Sorø latinskole Laurids Madsen Mariager skrev til ham 1571, har han nogen tid været hører ved sin egen gamle skole i Mariager, hvilket ikke tidligere har været kendt.⁸

Men skolevejen var ham noget midlertidigt. Thi 1568 blev han kapellan ved Vor Frue Kirke i hovedstanden. Og 1571 blev han kaldet til sognepræst ved Sct. Nicolai Kirke. Til denne lejlighed skrev den nævnte skolekammerat det omtalte »Carmen gratulatorium«, hvori han svinger sig op til at sige, at deres fjerne, fælles hjemstavn »i Mariagers grønne skovegn« hæves højt i sky ved hans kaldelse til det nye embede.⁹ 1572 tog Mariager magistergraden og regnedes de følgende år indtil sin tidlige død 1582 blandt hovedstadens betydeligste præster – som Lyschander skriver om ham: »Omni eruditione et veneranda gravitate ornatissimus... et omnium sua ætate facile eloquentissimus«.¹⁰ At Mariager også havde theologisk horizon, ser vi deraf, at 1584 solgtes af hans efterladte bibliotek den schweiziske theolog Theodor Bezas »Epistolæ« 1573 og den tyske theolog Johannes Avenarius' »Lexicon ebracium« 1568.¹¹ Foruden at udgive sine prædikener over Fadervor, der udkom 1580 og genoptryktes 1586 og 1618, og hvoraf haves en oversættelse til islandsk trykt på Holar 1606, digtede Mariager også 1565 og 1567 to nu tabte latinske Carmina til et par gode venner og et mindre latinsk digt til en tredje vens bryllup 1568. I håndskrift er efterladt en gennemgang af Jesu lidelseshistorie, som han har holdt 1571, og som en tilhører nedskrevet.

Hertil kommer nu bagest i den nævnte foliant det ny opdagede latinske digt til en ven. Det er ikke forsynet med noget årstal eller digternavn. Men sammenligner vi dets skrift med skriften i de i bogen tilskrevne notater samt med trækkene i de to egenhændige ejernavne, svinder al tvivl: Digtet er et arbejde fra Anders Jensen Mariagers hånd. Spørgsmålet om, hvornår det er digtet, tør vi først fremsætte en formodning om, når vi forhåbentlig har fundet dets modtager. Nu først selve teksten – så vidt det har været muligt at læse den:¹²

Ad Dominum Milissimum!

Miscentur coelj terris prius aequora Sylvis,

Proemia quam digna labore feras.

Omnia sunt ingrata: deus benefacta rependat

Solus & in iusta te Statione locet.

Ad Reuered viru D. Olaum Brunellum!

Eia, [ipse] candens dulcissima Cimbria, palmas

Tolle, fer aetherio brachia grata deo!

Cum veniat prias iamnunc Brunellus ad oras

Et dulci patrios ore salum agros.

Dogmata que Chrij cunctos docet, ore rotundo,

Et simul officij munera iussa facit.

Hume precibus sidera semper comitte Tondej,
 pro eo estis precibus sollicitetque deum.
 O deus, a pma qui semper origine mdj
 Omnib. apta pijs organo contuleras,
 Far possit multis Brunellus Chri dis [cipulis]
 Tradere cum fructu mystico [pro] pijs,
 Vt tandem laetus in coelu conscendat ibique
 Proemia pro magno digna labore ferat.

En oversættelse af denne text vanskeliggøres ikke kun ved de svært læselige ord, men også derved, at vi står uden sikker viden om digtets baggrund. F.ex. rummer det kun to navne: Personnavnet Olaus Brunellus – men hvem han er, aner vi intet om. Og stednavnet Tondeum – men hvor vi skal søge dette sogn eller denne landsby, ved vi foreløbig ligeså lidt om. Dog, nu vover vi forsøget:

Til den venligste herre!
 Før sig i landene under himmelhvælv agre med skove forener,
 End Du efter møjen tung bærer den værdige pris.
 Alt er upåskønnet: Gud ene det velgjorte lønne
 Og Dig på den rette post stille!
 Til den Ærværdigste mand, Herr Olaus Brunellus!
 Eja, Du herlige, mest indtagende Cimbrien, selv plamerne
 Tag og bær for den himmelske Gud de yndige grene!
 Thi nu alt Brunellus når til de ypperste kyster
 Og til de ham, den kære, fædrene agre ved flodernes udløb.
 Og Christi lære enhver med flydende mund han indprenter
 Og dertil embedets påbudte pligter udfører.
 På jord her i Tøndering himmelen altid med bønner opfyld,
 for ham I er i bøn – lad det bevæge Gud.
 O Gud, som altid fra verdens første ophav
 Ved Dit redskab gav alle fromme, hvad dem nødigt var,
 Brød kan Brunellus til mange Christi disciple
 række med hellig frugt for de fromme,
 Så at glad han omsider til himlen opstiger
 Og der for sin møje stor bærer den værdige løn.

Forsøger vi nu at tolke digtet, ser vi dets fire første linier anslår det tema, som her skal behandles: Olaus Brunellus' hjemkomst for at overtage et præsteembede; menighedens pligt til at bede for ham; hans dygtighed til embedet og Guds løn til sin tjener, når tjenesten er endt;

samt den overstrømmende glæde for Cimbrien – her ikke kun et stykke Nørrejylland, men hele Jylland! – som hans hjemkomst er. Et præstembedes overtagelse – ja, for det siger digtet jo klart: »Dogmata Christi ... officii munera ... multis Christi discipulis«, hvem Brunellus »ore rotundo« skal række Guds ords sunde »Far... cum fructu mystico«. Olaus Brunellus er altså præst eller skal nu være det. Men hvor og hvem?

Wibergs »Almindelig dansk Præstehistorie« og andre håndbøger nævner ingen præst, som bærer dette navn. Men digtets afsnit om Brunellus' hjemkomst kan måske her hjælpe os til en identificering. Han kommer til et land med kyster, skove og bondejord; ja, han vender hjem til de for ham saa »patrios, ore salum, agros«. Markerne, han nu ser, er ham hjemlige; og de breder sig over et landskab »ore salum« – her ser han, hvordan »floderne«, åerne bugter sig af sted mod havet og løber ud deri. Er Brunellus mon født her et sted? Markerne her er ham jo så »patrios«. Men et landskab af denne karakter findes mange steder i Danmark. Og selv om vi her kun behøver at søge indenfor den cimbriske halvø, vilde det være fast umuligt at finde den så højt priste egn, som Brunellus nu genser, om ikke vi kunde tage det omtalte stednavn til ledestjerne: At menigheden »Tondej« skal fylde himmelen med bønner for sin nye præst. Og ved Jyllandskortets hjælp finder vi et eneste sogn, hvis navn ved latinisering synes at kunne blive til »Tondeum«. Det er Tøndering sogn i det nordlige Salling, anneks til Durup sogn.¹³ Og er nu Tøndering og Durup sogne ved Limfjorden den egn, som Mariager priser så højt, og som Brunellus her synes at vende hjem til og at skulle virke i, da må vi undersøge hans forhold til denne egn.

Men først det efternavn, Mariager giver ham: Brunellus. Vi har som nævnt ingen anden pastor Brunellus kunnet finde. Sandsynligvis hedder han heller ikke så. Men som Mariager udtrykker sig i digtets første halvdel, synes han at tiltale en god, gammel ven. Han anslår endog den lidt gemytlige tone: At Brunellus skal forkynde Kristi lære »ore rotundo«, med rullende mund. Det lyder, som Mariager her vender sig til en kær og fortrolig ven, hvem han har kendt godt gennem studietiden, ja, vel allerede i skoleårene. Og mellem skolekammerater og studiefæller hersker ofte et nært og varmt forhold med et udpræget frisprog. Som et sådant, let drillende kælenavn – der vel også kan være formet af rektor eller en hører – vil vi tolke navnet Brunellus – som f.ex. *puer* i diminutiv bliver til *puerulus* og *puera* til *puellula*. Brunellus er da skoledrenge-sprogets diminutive kælenavn for Brun: »Lille Brun« eller »Brun junior« sagt i venskabelig gemytlighed.¹⁴

Men er der ved denne tid folk i det nordlige Salling, som bærer

navnet Brun, og som Brunellus kan være i slægt med? Ja, det er netop tilfældet. Ved prins Christians hyldning i Viborg 15. juni 1584 skulde også præstestanden være repræsenteret, idet i hvert herred præsterne samledes en bestemt dag og ud af deres kreds valgte de to, der på hyldningsdagen skulde repræsentere dem alle i Viborg. De i denne anledning udstedte fuldmagter, som endnu er bevaret, giver mange nyttige oplysninger. Også for Durup og Tøndering sogns vedkommende. Her kender vi ellers først præsterækken siden 1661.¹⁵ Men fuldmagten 1584 oplyser, at provsten for Harre og Nørre Herreder i Salling, der er præst til Durup og Tøndering sogne og hedder Niels Brun, ikke vil kunne møde i Viborg 15. juni, men som repræsentanter for hvert af sine sogne vil sende præsterne på Fuur og i Breum Niels Andersen og Michel Michelsen.¹⁶

Her møder vi navnet Brun, af hvilket vi betragter diminutiven Brunellus som afledt. Og provst Niels Brun er præst til Durup og det Tøndering, til hvilket vor »lille Brun« vender hjem for at blive dets præst. Her må være en sammenhæng. De to mænds efternavne er det samme, hvilket tyder på slægtskab. Men hvor nært et slægtskab? Her må vi kaste et blik på Durup og Tøndering sognes præsterække i det 16. århundrede siden reformationen,¹⁷ som trods Wibergs tavshed dog lader sig opstille.

1549 samler Viborg-bispen Kjeld Juel præsterne i Salling i Oddense kirke til bekendtgørelse af et kongebrev.¹⁸ Blandt præsterne nævnes her Hr. Christian til Durup og Tøndering, som, da han dør 1553, omtales som Christian Brun.¹⁹ Da biskoppen 1568 atter kalder præsterne sammen i samme kirke i anledning af et nyt kongebrev, nævnes som vore to sognes præst Niels Brun. Og da 1584 Salling-præsterne nok en gang samles, nu i Tøndering kirke og i det oven nævnte ærinde, er samme Niels Brun deres provst, der som sådan åbenbart har afløst Christen Brun, som allerede 1546 er præst til Hjerk og Harre sogne,²⁰ og ved mødet 1568 nævnes som provst.²¹ Niels Brun dør 1595 og efterfølges af sin søn Mads Nielsen Brun, som beklæder embedet indtil sin død 1624.²²

Søger vi nu at indplacere vor Brunellus i denne række Brun'er, og slutter vi udfra Mariagers digt, at han er dennes jævnaldrende og derfor født om ved år 1540 og opvokset i Durup præstegård, falder det mest nærliggende at se ham som søn af den 1553 afdøde Christen Brun og som broder til den senere provst Niels Brun, idet denne sandsynligvis er Christen Bruns søn. Om et eventuelt slægtskab med den med hans fader samtidige provst Christen Brun i Hjerk tør vi ingen formodning have, selvom muligheden for et sådant dog ej heller bør udelukkes.

Det er altså for sin ældre broders annekssohn, Brunellus skal være præst; han skal være sin storebroders kapellan. Men hvor længe han virker i dette embede, har vi ingen viden om.

Har vi nu afsløret Oluf Bruns identitet, melder sig det spørgsmål: Hvornår kommer han til Tøndering, og hvornår har Mariager derfor skrevet sit digt til vennen? Her må vi erindre, at Mariagers studieår ved universitetet falder i første halvdel af 1560'erne, og at hans tid som hører ved Mariager latinskole således må begynde ca. 1565 og i det længste kan have varet til 1568, da han bliver kapellan ved Vor Frue Kirke i København. Han har således tilbragt disse få år i det Cimbria, der ifølge hans digt er »candens dulcissima« og »ore salum« ejer »primas oras«. Dette land, der besidder al denne skønhed – både i Himmerland og hinsides fjorden i Salling som nede mellem Mariagers skovklædte skrænter – er for ham »hjemmet«. Kommer man hertil, kommer man hjem. Sådan er det – stadig ifølge digtet – også for Brunellus. Men medens det høres mellem linierne, at Mariager *er* hjemme, står det på linierne klart nok, at Brunellus er *på vej* hjem. Derfor, da digtet er skrevet »hjemme«, antager vi, at Mariager har skrevet det engang i sin tid som hører i Mariager skole som en hilsen i anledning af vennens hjemkomst; og at Brunellus i forlængelse heraf er vendt hjem og er blevet præst i Tøndering engang ved samme tid, altså engang i årene fra 1565 til 1568. Men hvorfra Brunellus kommer – om fra universitetet eller fra en rejse til udlandet – og hvor længe han bliver i Tøndering, tør vi slet ikke have nogen formodning om.

Derimod, holder de formodninger stik, som vi nu har fremsat, har vi udfyldt et hul i Sallings præstehistorie og givet en tilnærmelsesvis datering af Mariagers digt. Dog, det vigtigste resultat af vort møde med den gamle foliant er fundet af et hidtil ukendt, om end kun lidet arbejde fra Anders Jensen Mariagers hånd; dette, at vi kan forøge denne mands forfatterskab med endnu en titel. Og for dette må vi fremfor nogen takke Mariager selv, fordi han valgte sin bog til gemmested for sit digt. Fra noget andet sted kendes det nemlig ikke.

Til slut skal selve den gamle foliant præsenteres. Den er en stor bog – 33 cm. høj, 22 bred og 9,5 tyk. Bindet, som er vel bevaret, består af solide træplader betrukne med pergament, der for som bag i skiftende felter er overdådigt smykket med rullestempeler. Nogle af disse viser portrætter af de romerske digtere, Vergil og Ovid, filosofen Cicero og »den guddommelige Julius«, nemlig Julius Cæsar,²³ foruden den lidende og den sejrende Kristus og apostlene Petrus og Paulus. Af spænderne, der har holdt bogen sammen, er kun bevaret øskenerne på forpermen udførte i smukt ciseleret kobber.

Her er desuden indtrykt for oven ejerens navn »ANDREAS: IOHANNIS : MARIAGRIVS« og for neden årstallet »ANNO 1571«. Dette årstal angiver ikke, at Mariager har erhvervet dette bogværk i 1571 – det udelukkes tillige af enkeltheder i de fire skrifter, som her er samlet – men at i dette år er indbindingen sket. Hele bindet er ved fuldførelsen fremtrådt som et kostbart og vel udført arbejde – visse detaljer drager ligefrem tanken hen imod den københavnske bogbindermester Christoffer Schrodts værksted.²⁴

Åbner vi nu denne foliant, ser vi på det hvide blad inde i forpermen skreven tallet 842, som angiver, at bogen har tilhørt Aalborg Stiftsbibliotek – papirsetiketten på bogens ryg med titelen »BULLINGER IN DANIELEM« bærer desuden Stiftsbibliotekets ejermærke ASB omgivet af en løvkrans. Videre ser vi, at bogen rummer fire theologiske skrifter. Først den calvinistiske theolog og præst Heinrich Bullingers 66 prædikener over profeten Daniels bog »Daniel, sapientissimvs Dei propheta« med tillæget »Epitome temporvm et rervm ab orbe condito ...«, en oversigt over verdens og Israels folks historie fra skabelsen til Jerusalems undergang, begge trykt i Zürich 1565 af Christoph Froschauer. Dernæst to skrifter af den lutherske theolog og reformator i Würtemberg Johann Brenz: Hans udlægninger af Jobs bog fra 1527 »HIOB, Cum pijs & eruditjs Iohannis Brentij commentarijs« og af profeten Hoseas bog fra 1529 »In prophetam Oseam ... expositio«, nu begge trykte påny af Peter Braubach i Frankfurt 1564 og 1562.

Disse fire skrifter har Mariager ladet indbinde sammen vel på grund af deres ensartede indhold, bibeludlægning. Og på det første skrifts titelblad har han skrevet tallet 33. Betydningen heraf tør vi ikke afgøre – muligt angiver det en bognummerering fra tiden før indbindingen? Øverst på samme titelblad har han også anbragt sit navn: »Andreas Johannis Mariagrius«. Ligeså på det sidst nævnte skrifts titelblad: »Andreas Mariagrius«. Og her er navnet efterfulgt af to hastigt skrevne, svært læselige ord. Men her kan næppe læses andet end »per datum« – ved given, som gave. Er her læst ret, har Mariager fået denne bog foræret.

Og at han har benyttet disse fire skrifter, tør vi gå ud fra, idet Bullingers »Epitome« en del steder bærer tilskrevne notater i margin og Brenz' »In prophetam Oseam« ligeså, medens dette sidste skrifts fortale er forsynet med endnu flere notater og understregninger, idet den er en afhandling om de jødiske profeters betydning for de kristne, hvilket emne åbenbart har optaget Mariager i særlig grad.

Endnu et notat bærer folianten, som ikke må oversees. Det var i datiden skik, at bøger af dette format anbragtes i reolerne med ryggen

inderst, medens den modsatte side med bladenes åbning vendte ud mod bogstuen. Derfor bærer mange datidige bøger på denne side en kort, skreven titel og en signatur. Ligeså her. Øverst har Mariager prentet: »Daniel 106 N 22«. Her er med et enkelt stikord titelen på bindets første skrift; dette er bibliotekets 106. bog; og folianten er åbenbart den 22. i denne afdeling.

Gennem denne foliant får vi således et indblik i en københavnsk præsts bogsamling i det 16. århundredes sidste halvdel og ser, at til de ulærde gejstlige har han ikke hørt – lærde, theologiske skrifter har han i alt fald ejet et større antal af; dette bind er jo nr. 22 i bibliotekets foliantsamling; og flere har sikkert fyldt op i bogstuen. Også disse afsluttende iagttagelser af Mariagers foliant som bog betragtet er små brækker til øgen af vor viden om datidens bogkultur i en dansk præstegård.

Noter

1. I forfatterens eje.
2. S. V. Wiberg: *Almindelig dansk Præstehistorie* II, s. 168 og IV, Suppl., s. 86 samt Ehrencron-Müller: *Forfatterlexikon* V, s. 314.
3. Wiberg I, s. 284.
4. Wibergs antagelse (II, s. 169), at han skulde være født i Mariager, må skyldes en fejltolkning af hans tilnavn.
5. H. Dahlerup: *Mariager Klosters og Bys Historie*, 1882, s. 146.
6. *Kirkehist. Saml.* 7. r., III, s. 364. Det samme gælder om den noget yngre præst i Store Hedinge Jens Jensen Mariager, der netop havde besøgt skolen i Mariager (Ehrencron-Müller V, s. 315).
7. Ehrencron-Müller V, s. 314 og *Kirkehist. Saml.* 7, III, s. 364ff.
8. CARMEN GRAVLATORIVM D. ANDREÆ JOhannis Mariagrio ... HAFNIÆ 1572, bl. A 2 verso:
Quando scholæ prudens nostræ moderator Olaus
Collegæ dedit arma tibi, socioque creato,
Commisitque tibi teneræ documenta daturō,
Prima iuuentuti, quas et dare iussus habenas,
Et premere imperio, et scires cohibere retentas.
9. Bl. A 3 verso.
10. *Scriptores Danici*, i: H. F. Rørdam: *Klavs Christoffersen Lyskanders Levned*, samt hans *Bog om Danske Skribenter*, 1868, s. 185.
11. Harald Ilsøe: *Et krigsbytte fra 30-årskrigen*, i: *Fund og Forskning i Det kongelige Biblioteks samlinger XXIII*, 1977-78, s. 28 og 32.
12. Kun enkelte forkortelser er opløst her; de fleste skulde være umiddelbart forståelige. Og ord eller bogstaver, som er tvivlsomme, er omgivet med skarp parentes. Tegnsætningen er delvis udgiverens.
13. Dette sidste må ikke forveksles med Durup i Himmerland, hvor Mariager er født.
14. Nævnes skal her, at med navnet »Brun« benævnes i den gamle tyske folkebog om Reynke de Vos bjørnen, den godmodige, tjenstvillige. Se: *En Ræffue Bog*. Herman

Weigeres Oversættelse af Reinke de Vos [1555]. Ved Niels Møller I, 1915, s. 32, 75 og 462. Denne bog må have været Mariager som hele samtiden bekendt. Også en anden, lidt ældre tysk folkebog kan han have kendt, den i Köln 1499 trykte »Brunellus in specule stultorum«. Her forekommer navnet »Brunellus«. Det bæres nemlig af bogens hovedperson: Æslet, den store tåbe. Men selvom dette navn således må være kendt i samtiden, tør det næppe antages, at Mariager har opkaldt sin ven efter dette dyr. Da er navnet snarere givet ham i latinskolen af en utålmodig rektor eller hører: »Din æsel, din Brunellus!«.

15. Wiberg I, s. 285.
16. Kirkehist. Saml. 3, II, s. 200ff, især 204 og 205.
17. P. Severinsen: Sallings Præsters Overgang til Reformationen, i: Skivebogen XIX, 1927, s. 87ff.
18. Danske Kirkelove, ved H. F. Rørdam I, s. 291f.
19. Chr. N. Krogh: Tøndering Kirke. Sysselprovster og Sognepræster, i: Skivebogen XXVI, 1934, s. 111.
20. Wiberg IV, s. 39.
21. Kirkehist. Saml. 3, V, s. 514.
22. Krogh s. 112.
23. Karsten Christensen: Christoffer Schrodt – en dansk bogbinder fra Frederik II's tid, i: Fund og Forskning i Det kongelige Biblioteks samlinger XXIV, 1979-80, s. 42.
24. Samme, s. 37ff, især 56.

Summary

In an old folio which belonged in 1571 to the respected clergyman and author, Pastor Anders Jensen Mariager (died 1582), there is a hitherto unknown Latin poem of twenty lines, quoted in the present article. An analysis of the poem reveals that it is by Mariager and addressed to one Olaus »Brunellus«, newly returned to the parishes of Durup and Tøndering in Jutland to take up a benefice. It has been possible to draw up an otherwise missing list of priests for these parishes, and this seems to suggest that »Brunellus« is diminutive for »Brun«, and that the poem was written to Pastor Olav Brun, upon his return home to act as curate in the annexed parish for an older brother, probably sometime between 1565 and 1568. The folio, which is in the possession of the present writer, is number 22 of the folios in Pastor Mariager's library; it contains two treatises by the Calvinist theologian, Heinrich Bullinger, and two by the Lutheran Johann Brenz. Several of the folios have been annotated and underlined by Mariager.

Pastor emer. Urban Schrøder
Gl. Kirkevej 11, Varnæs, 6200 Åbenrå